

YURT DIŞI YATIRIM LÜBNAN PROFİLİ

A. LÜBNAN'IN İŐ ORTAMI

1. İŐ Ortamı

a. İŐ Ortamına İlişkin Genel Göstergeler:

Lübnan, hizmet sektörü ağırlıklı ekonomiye sahip bir ülkedir. Hizmet sektörünün GSYİH içinde payı %70-80 civarındadır. Sanayi sektörünün milli gelir içindeki payı ise %12-13'ler seviyesinde olup yurtdışında yaşayan Lübnanlıların ülkeye havale ettiği dövizin (remittances) ekonomiye katkısına yakındır.

Milli Gelirin Sektörel Dağılımı

Sektör Payı % / GSYİH	2020 ^a	2021 ^b	2022 ^b	2023 ^{b*}
Hizmet Sektörü	80.04	78.6	78.6	78.6
Sanayi Sektörü	11.35	12.8	12.8	12.8
Tarım Sektörü	8.59	6.0	6.0	6.0
Net Dolaylı Vergiler	-	2.6	2.6	2.6

^a 2020 verileri kaynağı: <http://www.cas.gov.lb/> Lebanon Central Administration of Statistics

^b Verilerin kaynağı: <https://www.worldbank.org/en/country/lebanon/publication/lebanon-economic-monitor>

*Öngörülen Rakamlar

Serbest piyasa ekonomisine sahip Lübnan, özel girişime dayanmaktadır. Özel sektör ortalama talebin %80'ine katkıda bulunmaktadır. Dünya genelinde son dönemde hâkim olan finansal kriz ve ekonomik küçülmeden etkilenen Lübnan ekonomisi de 2019 yılına gelene kadar düşük büyüme eğilimini sürdürmüştür. Komşu Suriye'de süregelen iç savaş ekonominin gidişatını olumsuz etkilemektedir. 2019 sonbaharında baş gösteren döviz likiditesi sorunu ve buna bağlı finansal kriz yanında 17 Ekim 2019 tarihinde başlayan protesto hareketleri sonrasında ortaya çıkan siyasi kriz tüm ekonomik hayatı son derece olumsuz etkilemiştir. Bölünmüş siyasi, sosyal, kültürel ve dini yapı sorunların çözümü için gerekli olan adımların atılmasının önündeki en önemli etkindir.

Özetle Lübnan ekonomisini (yatırımı, ihracatı, turizmi ve özel tüketimi, istihdamı) olumsuz etkileyen diğer başlıca iç ve dış sorunlar; yerel paranın sabit kur rejimine rağmen paralel piyasada değerini yüzde 90 oranında kaybetmiş olması, fakirlik/işsizlik, iç siyasi gerilimler, Suriye iç savaşı ve bundan kaynaklanan göçmen sorunu ve iç güvenlik endişesi, global finansal kriz/dünya ekonomisindeki yavaşlama, sürdürülemez hale gelen cari açık, petrol fiyatlarının düşük

seyretmesi, İnan nedeniyle 2016 yılının başlarından 2018 sonlarına kadar süren Suudi Arabistan (ve KİK ülkeleri) ile siyasi/ekonomik ilişkilerin soğumasıdır.

Yerli ve yabancı yatırımlardaki azalmanın yanı sıra, yaklaşık bir buçuk milyon Suriyeli göçmenin bir kısmının, aynı zamanda pahalılığın yaşandığı Lübnan'da ucuz işgücü oluşturması Lübnan'daki yüksek oranlardaki işsizliğin azaltılmasını (ve yoksulluk ile mücadeleyi) engelleyen unsurlardan biridir. Ekonomik gelirlerdeki azalışa karşın kamu giderlerinin artması, kamu borçlanma ihtiyacının, bütçe açığının ve cari açığın büyümesine ve bankacılık sisteminde çözülmeye yol açmaktadır. Bu durum ilave (dış) finansman ihtiyacına ve borçlanmaya sebep olmaktadır. Lübnan, 2019 yılı sonu itibariyle milli gelirinin yüzde 178'ine varan bir oranla dünyanın en borçlu ülkelerinden biridir.

Ancak, potansiyel oranda büyüemeyen ve yeni istihdam olanakları yaratamayan bir ekonomiye sahip Lübnan'ın üniversite mezunu (kalifiye) gençleri ülkeden ayrılarak (beyin göçü) zengin yabancı ülkelerde iş arama yolunu tercih etmektedir. Ülkedeki işsizliğin Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların verilerine tam olarak yansımadağı ve asgari % 15'ler seviyesinde olduğu tahmin edilmektedir. Nitekim Lübnan Çalışma Bakanlığı verilerine göre işsizlik oranı yüzde 29 düzeyindedir.

Dünya çapında sayıları 15 milyonu bulan Lübnan diasporasının getirdiğı dinamizm, Lübnanlı işadamlarının dünya çapında ticaret yapmalarını, Çin ve Türkiye gibi sanayi yapısı güçlü, rekabet gücü yüksek ülkelere alıp Körfez ülkelerine, Afrika ve Amerika'ya satmalarını sağlayan bir üçlü ticaret yapısı oluşturmaktadır. Bu yapı ve dinamizmi besleyen önemli bir unsur ise, ülke ekonomisinin liberal ve açık piyasa özelliğı taşımasıdır.

Lübnan'da özel iş kurma ve işletme önünde, sınırlı istisnalar dışında, hukuki bir kısıtlama bulunmamaktadır. Ancak, ekonominin küçülmesine sebep olan siyasi ve güvenlik sorunlarına ilaveten, günde yaklaşık 20 saat elektrik kesintisi halkın maruz kaldığı başlıca günlük sorunlar arasındadır. Enerji ihtiyacı mahalleler bazında oluşturulan özel jeneratörler ağı ile kısmen telafi edilmeye çalışılmaktadır.

Lübnan geleneksel olarak doğrudan yabancı yatırıma açık olmuştur; ancak son zamanlardaki siyasi istikrarsızlık, makroekonomik dengesizlikler ve döviz krizi ülkenin çekiciliğini azaltmıştır. UNCTAD tarafından yayınlanan 2023 Dünya Yatırım Raporu'na göre, 2022 yılında doğrudan yabancı yatırım girişinin bir önceki yıla göre %24,3 düşüşle 458 milyon ABD doları olacağı tahmin edilmektedir. Doğrudan yabancı yatırım stoku ise 70,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Geçmişte, doğrudan yabancı yatırımlar istihdam yaratılmasını teşvik etmiş ve bilgi, teknoloji ve sanayi sektörlerini canlandırmıştır. Ancak düzenlemeler ve kurumsal sıkıntılar, doğrudan yabancı yatırım çeşitlendirmesi olasılığını etkilemiştir. Son yıllarda Lübnan bir dizi şokla sarsılmıştır. Bunlar, ekonomik ve mali kriz, ardından Kovid-19 salgını, siyasi kriz, Beyrut limanında patlama ve son zamanlarda Hizbullah ve İsrail arasındaki saldırıların artmasıdır. Benzeri görülmemiş ekonomik krizin, ülkeyi etkilemeye devam eden ve doğrudan yabancı yatırımı caydırıcı büyük ve kalıcı olumsuz etkileri olmuştur. Tarihsel olarak Lübnan'daki başlıca yabancı yatırımcılar Fransa, ABD, BAE, Almanya, İngiltere, Hollanda, Ürdün ve Mısır'dır. Özellikle, gayrimenkul, finansal hizmetler ve turizme yönelik yatırımlar yapılmıştır (çoğunlukla Beyrut veya

çevresinde). Yatırımın büyük bir kısmı Lübnan diasporasından gelmektedir (özellikle emlak sektöründe) ve birleşme ve satın alma şeklinde olmaktadır.

Lübnan'ın yaşadığı ciddi ekonomik ve siyasi kriz ve devletin borçlarını ödemede temerrüde düşmesi, yatırımcıların güvenini olumsuz etkilemiştir. Halihazırda doğrudan yabancı yatırımı engelleyen diğer faktörler arasında yüksek işsizlik, beyin göçü, enerji arzı kıtlığı ve düzenleyici engeller yer almaktadır. Dahası, Lübnan Merkez Bankası, Lübnan bankalarındaki hesapların yaklaşık üçte ikisinin dolar cinsinden olmasına rağmen, çoğu Lübnanlının yurtdışına para transfer etmesini engelleyerek geçici sermaye kontrolü uygulamaktadır. Dünya Bankası'na göre, Lübnan'daki kriz muhtemelen 1850'lerden bu yana en ciddi üç ekonomik kriz arasında yer almaktadır. Çünkü ülkenin para birimi 2019'dan bu yana değerinin %90'ından fazlasını kaybederken, Lübnan'ın ithalata aşırı bağımlılığı nedeniyle enflasyon rekor düzeye ulaşmıştır. Devletin 2020 yılındaki temerrüdünün ardından Lübnan, uluslararası sermaye piyasalarından borçlanamamaktadır. Çoğu analist, Lübnan'ın kısa ve orta vadeli ekonomik geleceğini, olası mali kemer sıkma politikaları, kalıcı sermaye kontrolleri, daha fazla devalüasyon ve bankacılık sektörünü yeniden yapılandırmak için zengin mevduat sahiplerinin mevduatlarının potansiyel değer kaybına uğraması nedeniyle karanlık görmektedir. Bu gelişmeler Lübnan'ın yabancı yatırım hedefi olma potansiyelini etkileyerek gelecek yıllardaki konumunu kötüleştirmektedir. Diğer endişeler arasında aşırı düzenleme, keyfi lisanslama, güncelliğini yitirmiş mevzuat, etkisiz mahkemeler, yüksek vergi ve harçlar, zayıf ekonomik altyapı ve toplumsal huzursuzluk yer almaktadır. Sonuç olarak Lübnan, 2023 Ekonomik Özgürlük Endeksi'nde 184 ülke arasında 154. sırada yer almaktadır.

Ülkede yaşanan politik ve ekonomik zorluklardan dolayı, Lübnan 2022 yılında yaklaşık 458 milyon ABD Doları yabancı yatırım çekmeyi başarmıştır (World Investment Report 2023, UNCTAD). Buna göre Lübnan bölgede (Batı Asya) yabancı sermayenin dağılımında dokuzuncu sırada yer almaktadır.

Yıllara göre Doğrudan Yabancı Yatırımlar Girişi (Milyon ABD Doları)

Doğrudan Yabancı Yatırım (Milyon ABD Doları)	2020	2021	2022
Doğrudan Yabancı Yatırım Ülkeye Akışı	1,607	605	458
Doğrudan Yabancı Yatırım Stoku	69,477	70,083	70,540
Yeşil Alan Yatırım Sayısı*	4	1	5
Yeşil Alan Yatırımlarının Değeri	28	0	12

Kaynak: UNCTAD - World Investment Report 2023

Not: * Yeşil Alan Yatırımları, bir ana şirketin sıfırdan yeni operasyonel tesisler inşa ederek yabancı bir ülkede yeni bir girişim başlattığı bir Doğrudan Yabancı Yatırım şeklidir.

Son Dönem Siyasi ve Ekonomik Gelişmeler:

Lübnan eski Cumhurbaşkanı Michel Aoun'un 2022 yılı Ekim ayında görev süresinin bitmesine rağmen Lübnan meclisi halen yeni bir Cumhurbaşkanı seçememiştir. Diğer taraftan, Mayıs 2022'de genel seçimler yapılmasına rağmen Lübnan'da halen tam yetkili bir hükümet kurulamamıştır. Lübnan halen geçici hükümet ile idare edilmektedir.

Uluslararası Para Fonu (IMF) ekibi, son ekonomik gelişmeleri ve temel reformlardaki ilerlemeyi görüşmek üzere 11-14 Eylül 2023 tarihleri arasında Beyrut'u ziyaret etti. Görev sonunda Heyet Başkanı şu açıklamayı yaptı:

“Lübnan acil ihtiyaç duyulan reformları gerçekleştiremedi ve bu durum önümüzdeki yıllarda ekonomiye yük olacak. Reformları başlatmak için zor ancak kritik kararlar almaya yönelik siyasi iradenin eksikliği, Lübnan'ı bozulmuş bir bankacılık sektörüyle, yetersiz kamu hizmetleriyle, kötüleşen altyapıyla, kötüleşen yoksulluk ve işsizlik koşullarıyla ve gelir açığının daha da genişlemesiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Enflasyonun üç haneli seviyelerde kalması reel gelirleri daha da sıkıştırmaktadır. Lübnan Merkez Bankasının yarı mali operasyonları finanse etmesi ve büyük cari işlemler açığı da dahil olmak üzere döviz rezervleri yılın ilk yarısında düşmeye devam etti.”

“Yaz aylarında turizmdeki mevsimsel artış döviz girişini artırdı. Bu durumun devam etmesi pek mümkün değildir. Bununla birlikte, ekonominin krizden dibe vurduğu ve rehavete yol açtığı izlenimini vermektedir. Ancak turizmden elde edilen gelirler ve işçi dövizleri, büyük bir ticaret açığını ve dış finansman eksikliğini dengelemek için gereken miktarın çok altında kalmaktadır. Dış dengenin mevcut gidişatı sürdürülemez ve durumun aciliyetinin altını çizmektedir.”

“Lübnan Merkez Bankası'nın yeni yönetiminin Sayrafa platformunu aşamalı olarak kaldırmak, saygın ve şeffaf bir döviz ticaret platformu oluşturmak, döviz rezervlerinin çekilmesine son vermek, parasal finansmanı kısıtlamak ve finansal şeffaflığı artırmak yönünde aldığı son kararlar doğru yönde atılmış adımlardır.

Bu ilerlemeye dayanarak artık MB'nın yönetişimini, muhasebesini ve döviz işlemlerini uluslararası en iyi uygulamalara uygun olarak güçlendirecek kapsamlı reformlar yapma fırsatı var. Dahası, tüm resmi döviz kurları piyasa döviz kurunda birleştirilmelidir; bu, kamu maliyesine yük getiren arbitraj ve rant arayışı fırsatlarını ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır.”

"Bu adımlar geçici olarak sermaye ve para çekme kısıtlamaları kanunu ile desteklenmeli ve Hükümet ve Parlatentonun ikiz açıkları kapatmaya ve kayıpların farkına vararak ve bankaların yeniden yapılandırılmasını ilerleterek finans sektöründeki sorunları çözmeye yönelik politika eylemleriyle tamamlanmalıdır."

“Hükümetin borç sürdürülebilirliğini yeniden sağlamak ve sosyal ve altyapı harcamaları için alan yaratmak için tutarlı bir mali strateji uygulaması gerekiyor. Bu stratejinin etkili olabilmesi için gelir seferberliğinin iyileştirilmesi kritik bir önceliktir. Hükümet, vergi matrahı değerlemesi için daha gerçekçi bir oran benimseyerek ve vergi tarifelerini ve ücretlerini makul değerlere yeniden ayarlayarak, gelir tahsilatını döviz kurundaki amortismanına göre ayarlamak için kademeli olarak

harekete geçti; bu, önemli ölçüde daha yüksek gelirlerle sonuçlandı. Ancak daha fazlasının yapılması gerekiyor. 2023 bütçesi güncellik ve kapsam açısından eksik kalıyor. Açıkların ve ilgili parasal finansmanın gerçek boyutunu doğru bir şekilde yansıtmamaktadır. Önerilen 2024 bütçesi, zamanında tamamlandığında, MB tarafından başlatılan döviz kuru birleştirme süreciyle tutarlı olmasını ve bazı vergi mükelleflerine diğerlerine göre ayrıcalıklı muamele yapılmasının önlenmesini sağlamalıdır. Ayrıca vergi idaresinin uyumu güçlendirecek ve vergi adaletini geliştirecek şekilde yeniden inşa edilmesine yönelik yeterli kaynakları da içermelidir. Bu bağlamda yetkilileri, Fon'un Vergi Politikasını Yeniden Rayına Getirmeye İlişkin 2023 Teknik Yardım Raporu'nda yayınlanan vergi politikası reformu tavsiyelerinin temel unsurlarını uygulamaya başlamaya ve büyük KİT'lerin rehabilitasyon planlarını başlatmaya teşvik ediyoruz."

"Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik bir plan henüz mevcut değil. Bu hareketsizlik, geri kazanılabilir mevduatlarda önemli bir düşüşe neden olmuş ve ekonomiye kredi sağlanmasını engellemiştir. Revize edilen banka çözümleme kanununa ilişkin çalışmalar iyi bir şekilde ilerlemekle birlikte, kanunun Meclis'e yeniden sunulabilmesi için bu kanunun tamamlanması gerekmektedir. Bankaların Gizliliği Kanunu'nda eksikliklerin giderilmesine yönelik değişiklikler ile Sermaye Kontrolleri ve Mevduat Çekme Kanun Tasarısı taslağı hâlâ meclis onayını bekliyor."

"Misyon ekibi, samimi ve yapıcı tartışmalar için Lübnanlı yetkililere ve diğer tüm muhataplara teşekkür ediyor ve yetkililere politika tavsiyeleri ve teknik yardımla destek vermeye devam etmeye hazır. Bir sonraki Madde IV tartışmalarının, temel reformlar ve politikalara ilişkin ilerlemeyi değerlendirmek amacıyla 2024'ün ilk yarısında yapılmasını bekliyoruz."

Bloomberg anketine göre Lübnan'ın reel GSYİH büyümesinin 2024'te %0 olacağı tahmin ediliyor. Anket, ekonominin 2024'te yatay seyredeceğini, 2025 ve 2026'da ise iyileşeceğini öngörüyor. Reel GSYİH büyüme tahminleri 2025 için %2,3 ve 2026 için %4,4 olarak belirlendi. Bloomberg'in anketine göre, Lübnan'ın enflasyonu ile ilgili olarak 2024 için %100 olacağını, 2025 için %62,5 olacağını ve 2026'da ise %39,2'ye düşeceği tahmin ediliyor. Ankette cari açık konusunda ise 2024'te yüzde 16,5 olan açığın 2025'te yüzde 17,3'e çıkacağı daha sonra 2026'da %17,3'te istikrara kavuşacağı öngörülüyor. Bütçe açığıyla ilgili olarak anket, 2024'te bütçe açığının yüzde 1,5 olacağını, ancak bu rakamın 2025'te %2,0 yükseleceğini öngörüyor.

Lübnan Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı (MoET) yakın zamanda Tüketicinin Korunması Kanununun değiştirilmiş bir versiyonunu Temsilciler Meclisi'nin ortak komitelerine sundu. Yeni değişiklikler Tüketiciyi Koruma Müdürlüğü'ne daha geniş yetkiler veriyor ve ihlalcileri caydırmak amacıyla para cezalarında değişiklikler içeriyor. Yeni para cezaları, yasayı ihlal edenlere hapis cezasının yanı sıra yaklaşık 5.000 ABD doları olarak belirlendi. Lübnan Ekonomi ve Ticaret Bakanı'na göre, bu yasa, mevcut duruma ayak uydurmak amacıyla eski Tüketiciyi Koruma Yasasının bir güncellemesi olarak duruyor ve bu yasanın uygulanmasının onaylanması hayati önem taşıyor. Bu değişikliklerin oluşturulması için Temsilciler Meclisi'ndeki ilgili ekonomik komitelerle iki yılı aşkın süredir çalışmalar devam ediyor. Yeni yasa, etkinliği artırmak ve sahada daha hızlı eyleme geçilmesini sağlamak amacıyla Bakanlığa adli polis rolünü üstlenmesi için daha fazla yetki vermeyi amaçlıyor. Şu anda Bakanlık sadece ihlalleri bildirme görevini yürütüyor. Bakanlık bünyesindeki Tüketiciyi Koruma Müdürlüğü haftada 100 ile 150 arasında, ayda ise yaklaşık 500 ihlal kaydediyor. Bu ihlaller çeşitli süpermarketleri, sebze mağazalarını, kasapları ve tüm sektörleri kapsıyor.

Gazze'deki ateşkesin önünde hala engeller varken ve Güney'de Lübnan sınırında devam eden askeri operasyonlar sürerken, LBP/ABD doları resmi kuru ile paralel piyasa kuru arasında göreceli bir yakınlaşmanın ardından piyasa kuru ve BDL'nin likit döviz rezerv varlıklarında geçen Temmuz'dan bu yana devam eden büyüme, LP/ABD doları paralel piyasa kurunu hala 89.500'te tutmaktadır. Bu çoğunlukla BDL'nin, hükümeti özellikle döviz cinsinden finanse etmekten kaçınmasıyla, BDL'nin döviz rezervlerine müdahalesinin yanı sıra döviz rezervlerinden arta kalanların Merkez Bankası'nda muhafaza edilmesiyle ve BDL'nin ABD doları satın alan para transferi şirketleri aracılığıyla paralel piyasaya müdahale etmesiyle meydana gelmiştir.

Danışma ve Araştırma Enstitüsüne göre Şubat 2024 de yıllık tüketici fiyatları endeksi, 2023 sonuçlarına kıyasla %108,1 arttı. En yüksek artış yüzde 427,2 ile "Sağlık" kategorisi iken, yüzde 310,7 ile "Eğitim" kategorisi ve ardından yüzde %227,4 ile "Diğer Mallar ve Hizmetler" kategorisi takip ediyor. "Giyim" kategorisi (%145,8) ve "Dayanıklı Tüketim Malları" kategorisi ise (%120,1) ile sonda yer almaktadır.

Lübnan Merkez Bankası tarafından yayınlanan veriler, 2023 yılının ilk dokuz ayında elektrik üretiminin yıllık bazda %19,4 arttığını gösteriyor. İlk dokuz ayda üretim 2 milyar 851 milyon Kilovat Saat (kWh) olarak gerçekleşti. Bir önceki yılın ilk dokuz ayında bu rakam 2.388 milyon kWh idi. Söz konusu artış, 2021 ve 2022 yıllarının aynı dönemi arasındaki elektrik üretiminde gözle görülür bir daralmanın ardından geldi. 2021 yılının aynı döneminde toplam üretim 6 milyar 473 milyon kWh olarak kaydedildi. Elektrik üretimindeki trend Ağustos 2023'e kadar daralma eğilimindeyken, artık Lübnan'da elektrik üretiminde trend pozitif döndü.

Lübnan Merkez Bankası tarafından açıklanan rakamlar, 2023 yılında ithalat faaliyetlerini finanse etmek amacıyla açılan vesikalı akreditiflerin, bir önceki yıla göre %27,9 düşüşle 193,5 milyon ABD dolarına gerilediğini gösteriyor. Ayrıca, kullanılan krediler 2022 yılında 223,2 milyon ABD dolarından 2023 yılında bir önceki yıla göre %17,5 azalarak 184,1 milyon ABD dolarına geriledi. Öte yandan, ithalat finansmanına yönelik ödenmemiş krediler ise bir önceki yıla göre %12,8 oranında ciddi bir artış gösterdi. 2022 yılındaki 684,8 milyon ABD dolarından, 2023 yılında 772,3 milyon ABD dolarına ulaştı.

Lübnan, V-DEM enstitüsü tarafından yayınlanan Liberal Demokrasi Endeksinde 0,24 (100 üzerinden) puan alarak MENA bölgesinde beşinci ve dünya çapında 112. sırada yer aldı. Kuveyt, 0,31 puanla (Küresel sıralamada 98) MENA bölgesinin zirvesinde yer alırken, onu 0,30 puan ile Tunus takip ediyor. Bahreyn, Suriye, Yemen, Suudi Arabistan ve Sudan ise 0,05 puan ile MENA bölgesinin son sırasında yer alıyor. (Küresel sıralamalar ise 165, 166, 167, 169 ve 170).

Dünya Bankası'nın (DB) mülteci akınının ekonomik ve sosyal etkilerini değerlendirdiği yeni bir çalışmada, Suriyeli mültecileri Lübnan'da ağırlamanın maliyetinin yıllık 1,5 milyar ABD doları civarında olduğunu tahmin ediliyor. Dünya Bankası'nın Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan sorumlu Başkan Yardımcısı'na göre, ülke tüm yükü tek başına kaldıramayacak durumda olduğundan, bu maliyetlerin büyük bir kısmı bağışçılar tarafından karşılanmalı. Dünya Bankası raporu, göç akınının bütçe, ekonomik daralma ve sosyal koşullar üzerindeki etkisini vurgulamak amacıyla bağışçılara ve Lübnan kamuoyuna sunulacak.

Beyrut Limanı (POB) tarafından yayınlanan son istatistikler, limandan geçen mal miktarının artış gösterdiğini ortaya koydu. 2022 yılındaki 5.069 bin tondan 2023 yılında 5.421 bin tona yükselerek yıllık %6,9 artış gösterdi. Bu rakam 2019'dan bu yana kaydedilen en yüksek seviye oldu. Ek olarak, gelen gemi sayısı son bir yıl içinde artış göstererek 1.193 gemiden 1.371 gemiye ulaştı. Öte yandan konteyner sayısı yıllık %3,8 düşüşle 572.109 konteynerden 550.212 konteynere düştü.

Turizm Bakanlığı verilerine göre Lübnan'a gelen turist sayısı 2023 yılında 1 milyon 666 bin 492'ye ulaştı. Bu rakam, 2022 yılında 1 milyon 465 bin 953 idi. Turist sayısı bir önceki yıla göre yüzde 13,7 artış gösterdi. Tursit sayısı 2019'dan bu yana kaydedilen en yüksek seviyeye ulaştı.

Lübnan Merkez Bankası tarafından açıklanan verilere göre, inşaat faaliyetinin paralel bir göstergesi olan çimento teslimatları, 2022'nin ilk dokuz ayına göre 2023'ün ilk dokuz ayında yıllık %11,4 arttı. Çimento teslimatları, önceki yılın ilk dokuz ayındaki 1.547,4 bin tondan 2023'ün ilk dokuz ayında yaklaşık 1.723,4 bin tona ulaştı; bu, önceki yılın rakamlarına göre faaliyetlerdeki iyileşmeyi yansıtıyor.

Beyrut Limanı'nın (PoB) yeniden inşasına yönelik bir plan yakın zamanda Fransa tarafından açıklandı. Yeniden yapılanma planının geliştirilmesi Fransız hükümeti tarafından finanse edildi ve yakın zamanda iki Fransız mühendislik firması Artelia ve Egis tarafından sunuldu. Ayrıntılı olarak plan, trafiği kolaylaştırmak için hasarlı rıhtım ve rıhtımların yeniden inşasının yanı sıra PoB düzeninin yeniden düzenlenmesine odaklanıyor. Ayrıca tesisin güneş enerjisi kullanımına kaydırılması planlanıyor. Ancak plan, patlamanın yarattığı şokun çoğunu absorbe eden PoB'un tahıl siloları sorununu ele almadı çünkü bunların kaldırılması veya yeniden inşa edilmesi tartışma konusu oldu. Yeniden inşa çabalarının tamamlanması için 60 milyon ABD Doları ile 80 milyon ABD Doları arasında bir finansman gerekecek. Bu miktar PoB'un gelirlerinden kullanılacak şekilde ayarlandı. PoB Genel Müdürü'ne göre bu, limandaki gelirlerin pandemi ve ekonomik kriz sırasındaki düşüşün ardından yeniden yavaş yavaş artarak 2023'te 150 milyon ABD dolarına ulaşmasıyla gerçekleşti. Limanın yeniden inşası ve geliştirilmesi için bir dizi önerinin olduğunu belirtmekte fayda var. Bu, bir grup Alman şirketinin 2021'de öne sürdüğü, yeni ticari ve konut üretilmesiyle birlikte limanın yeniden geliştirilmesi planını içeriyor. Ek olarak, 2022 yılında, Fransız denizcilik şirketi CMA CGM Group, PoB'un konteyner terminalinin işletilmesi için 10 yıllık bir sözleşme kazandı. Lübnan Başbakanı'na göre limanın yeniden inşası operasyonu yeniden başladı. Bu yeniden başlama, 4 Ağustos'taki patlamaya ilişkin soruşturma çabalarına engel teşkil etmeyecek. Ayrıca, gerek dış katkılar gerekse limanın kendi gelirleriyle yeniden inşa projesinin uygulamasına en kısa sürede başlanacak.

Lübnan'ın avokado ihracatı son dört yılda büyük bir artış göstererek 2020'deki 10 milyon ABD dolarından %50 artışla 2023'te yaklaşık 15 milyon ABD doları değerindeki 9.000 tona ulaştı. Bu talep özellikle Lübnan avokadolarının uluslararası standartları karşılama ve sertifikalar almaya başlamasından sonra Avrupa'dan geldi. Bu arada, yabancı kuruluşlar Lübnanlı çiftçilere üretimlerini ve ürün erişimlerini genişletmeleri için eğitimler düzenledi. Artık Lübnan avokadoları Avrupa'nın çoğunda mevcuttur. Avrupa'nın Lübnan avokadolarına olan talebi 2020'de 40 tondan 25 kat artarak 2023'te 1.000 tona çıktı. Bu, Lübnan'daki avokado tarımına iyi bir bakış açısı sağlıyor. Buna paralel olarak Mısır, Ürdün, Irak ve Körfez ülkeleri başta olmak üzere Arap ülkelerinden gelen talepte önemli bir miktara ulaştı. Arap ülkeleri 2023 yılında Lübnan'dan 8 bin ton avokado ithal etti.

Endüstriyel Araştırma Enstitüsü (IRI), zorunlu standart hükümlerine tabi olarak ithal edilen ürünlerin uygunluk değerlendirmesine ilişkin bir bildiri yayınladı. Yapılan değerlendirme sonucunda gümrük verilerine göre 2.430 beyannameden 748'inde yapılan test ve incelemeler sonucunda bazı malların zorunlu standartlara uymadığı görüldü. IRI'den elde edilen veriler, zorunlu standart kararlarına uymayan 51 gümrük beyannamesinin şu şekilde dağıtıldığını göstermektedir. %62,7'si Elektrikli ev aletleri ve malzemelerinden, %17,6'sı Seramik fayans ve sıhhi aletlerden, %9,8'i Kozmetiklerden, %2,0'ı Enerji cihazlarından ve yüzde 2'si Kağıt, pamuklu ürünler ve tekstilden oluşmaktadır. Çamaşır deterjanı, Hidrolik yağ ve Parlatma tozunun yer aldığı geri kalan konular ise %2 oranında eşit paya sahiptir. Ayrıca uygunsuzluk verileri iki şekilde ele alınmaktadır. Eksiklik ve hata durumunda düzeltme (toplamın %96,1'ini oluşturur) ve ürünün Lübnan'a girişinin yasaklanması durumunda tamamen reddedilmesi (toplamın %3,9'unu oluşturur).

Lübnan'ın tarım sektörü, güneyde devam eden sınır çatışmaları nedeniyle artan zararlarla karşı karşıya. Dünya Ticaret Örgütü'nün 13. Bakanlar Konferansında konuşan Ekonomi ve Ticaret Bakanı'na göre, devam eden çatışmalar nedeniyle toprak, hasada hazır veya ihracata hazır ürünlerin yanı sıra ağaçlar da zarar görmüş ve yaklaşık 2,5 milyar ABD doları değerinde tarım sektöründe kayıp oluşmuştur. Ayrıca çatışma sırasında kullanılan beyaz fosfor bombaları da dahil olmak üzere bazı silah türleri de toprağa zarar vermiştir. Bu hasar, yıllar sürecektir ve çok para gerektirecek rehabilitasyon çalışmalarını gerektirmektedir. Buna karşılık Lübnan hükümeti, Lübnan'ın etkilenen tüm bölgelerinin rehabilitasyon sürecinde yardım için uluslararası topluluğa başvurmayı planlamaktadır.

Lübnan Kabinesi geçtiğimiz günlerde 8. ve 10. Blokların TotalEnergies konsorsiyumuna koşullu tahsisini onayladı. Bu, Lübnan Petrol Sektörü İdaresi'nin, konsorsiyumun iki bloktan petrol ve gaz arama ve çıkarma için sunduğu iki teklifi değiştirmeye yönelik yürüttüğü başarısız müzakerelerin ardından geldi. Tahsis onaylanırken Bakanlar Kurulu, Enerji ve Su Bakanlığı (MoEW) tarafından belirlenen ve kararda yer alan bazı koşulları belirledi. Hükümet daha sonra her iki taraf arasında yılın ilk çeyreğinde gerçekleşmesi beklenen anlaşmayı imzalamadan önce TotalEnergies'in onayını istedi.

Bakanlar Kurulu'nun belirlediği koşullar şöyle:

- Her iki teklifte de Lübnan'ın mali payının %56 ila %62 arasına yükseltilmesi.
- Blok 8'deki sismik araştırmaların tamamlanması ve hem 8 hem de 10'uncu bloklardaki arama ve sondaj operasyonları için konsorsiyum tarafından belirlenen sürelerin kısaltılması.
- Keşfedilen petrol ve doğal gaz miktarlarının beklentileri aşması durumunda, MoEW'nin Lübnan hükümetine daha fazla pay verilmesi için bağlayıcı müzakerelere girişmesi.
- Konsorsiyumun, sözleşmenin imzalanmasından sonraki üç ay içinde Blok 8'deki sismik araştırmaları tamamlaması ve süreci bir yıl içerisinde tamamlaması. Bunu takiben, konsorsiyumun bunu kabul etmemesi halinde Blok 8'e ilişkin haklarının kaybedilmesiyle sonuçlanacak üç yıllık bir araştırma aşamasının başlaması.
- Konsorsiyumun, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın kararına bağlı olarak olası altı aylık uzatma süresiyle birlikte anlaşmanın imzalanmasından sonraki bir yıl içinde Blok 10'daki ilk kuyuyu açması gerekmektedir.

Lübnan parlamentosu, üç gün süren görüşmelerin ardından 2024 bütçesinin değiştirilmiş halini kabul etti. Bakanlar Kurulu tarafından parlamentoya sunulan versiyonda daha önce kabul edilen bütçe kanunundaki aylar içinde değiştirilen bütçe, KDV ve gümrük harçlarından elde edilen devlet gelirlerinin önemli ölçüde daha yüksek olmasını öngörüyordu. Bu aynı zamanda, Lübnan'ın mali krizi sırasında merkez bankasının önceki döviz platformundan haksız şekilde yararlanan şirketlere ve merkez bankasının ithalat sübvansiyonlarını kar elde etmek için kullanan tüccarlara ceza vererek yasa dışı kazanç elde edenleri hedef aldığı anlaşılan önlemleri de içeriyordu. Bu maddelerde değişiklik yapıldı.

Lübnan Temel Ekonomik Göstergeleri

LÜBNAN	2021 (1-12)	2022 (1-12)	2021/2022 % Değişim	2022 (1-6)	2023 (1-6)	2022/2023 % Değişim
GSYİH (Cari Fiyatlar -Milyar \$)	23.1	22.5	-2.6%	10.2	10.1	-0.5
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar - %)	-7.0	-2.6	169.2%	-2.8	-0.5	460
Kişi Başına Düşen GSYİH (Cari Fiyatlar - \$)	4,136	3,896	-5.8%	3,860	3840	-0.5
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	154.8	171.2	10..6%	90.8	229.7	253.5
İşgücü (Milyon)	1.625	1.530	-6.2%	0.810	0.875	8.1
İşsizlik Oranı (%)	14.5	29.6	104.1%	22.3	21.1	5.6
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	-2.0	-3.2	60%	-2.6	1.1	142
İhracat (Milyar \$)	3.9	3.5	-10.26%	1.9	1.4	-35,71
İthalat (Milyar \$)	13.6	19.1	40.44%	9.1	8.4	-8,33

KAYNAKLAR:

<https://www.worldbank.org/en/country/lebanon/publication/lebanon-economic-monitor-fall-2022-time-for-an-equitable-banking-resolution>

<https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.IN?locations=LB>

<https://tradingeconomics.com/lebanon/unemployment-rate>

<https://www.bankaudigroup.com/group/audi-research>

<http://cas.gov.lb/>

b. Lübnan'da Şirket Kurulumunua İlişkin Mevzuat

- Lübnanda yeni bir firma kurulumu için bürokratik ve yasal olarak yapılması gerekenler ve süreler:

Yabancı yatırımcılar, Lübnan'da şirket kurabilir, ortak yatırım yapabilir veya şube ve temsilcilik açabilirler. Ulusal ticari mevzuat ve kurallara tabidirler, yerli ve yabancı firmalar aynı

hak ve yükümlülüklerine sahiptir. Anonim Şirket (yönetim kurulu asgari 3, azami 12 kişi ve 30.000.000 LL (resmi kur 1\$ = 15.000) sermaye, merkez ofis Lübnan'da olması ve Yönetim Kurulunda çoğunluğun Lübnan'lı olması koşuluyla) veya Limited Şirket (ortakları asgari 3, azami 20 kişi ve 5.000.000 LL sermaye) olması koşuluyla kurulabilirler.

Her yeni kurulan şirket yıllık bazda Lübnanlı avukat tutmak mecburiyetindedir. Beyrut Barosu Avukat Ücretlerini Mart 2024'ten itibaren minimum yıllık 3.000 ABD Doları olarak belirlemiştir.

Lübnan'da yeni bir firma kuruluşu için bürokratik ve yasal olarak yapılması gerekenler ve süreler:

No.	İşlemler	Tamamlama Süresi	Baro Fiyatı
1	Avukat Tutmak	1 gün	1000\$ (Şahıs Şirketi) 2000\$ (Limited Şirketi) 3000\$ (Anonim Şirketi) +60\$ vekalet ücreti
2	Bankada sermaye yatırma işlemi	2 gün	ücretsiz
3	Şirket Sicil kaydı	3 gün	
4	Maliye Bakanlığına Bildirim	2 gün	ücretsiz
5	Sosyal Güvenlik kurumuna kayıt	1 gün	ücretsiz
7	KDV kaydı	7-10 gün	ücretsiz
8	Şirket mührü temin etme	1 gün	15-20 \$

Not: Lübnan'da halen tam yetkili bir hükümet ve Cumhurbaşkanı bulunmamaktadır. Ülke geçici bir hükümet tarafından yönetilmektedir. Yaşanan siyasi istikrarsızlık nedeniyle, Lübnan'ın kamu sektörü işlemez hale gelmiştir. Kamu kurumları görev ve sorumluluklarını yerine getirememektedir. Kamu personeline maaş ödenmesi ve kamu kurumları için gerekli malzeme temini konusunda sıkıntı yaşanmaktadır. Yaşanan ekonomik ve mali kriz nedeniyle kamu personelinin maaşları ciddi oranda değer kaybetmiş ve bu nedenle kamu çalışanlarının çoğu sürekli grev halindedir. Bu nedenle, resmi kurumlar nezdinde yapılacak işlemlerin süresi çok daha uzun zaman alabilir.

- Lübnan'da Şube, Temsilcilik ofisi veya Lübnan şirketi açmanın yöntem ve maliyetleri:

Lübnan'da faaliyette bulunmak isteyen yabancı firmalar şube (branch) veya temsilcilik açabilmektedirler. Şubeler her türlü ekonomik faaliyette bulunma hakkına sahipken, temsilcilikler sadece ürün pazarlaması veya halkla ilişkiler gibi ticari olmayan alanlarda faaliyette bulunabilirler. Her iki tür için de Ekonomi ve Ticaret Bakanlığından faaliyet izni alınmak zorundadır.

Başvuruda istenilen belgeler:

- Şube/temsilcilik müdürü veya avukat tarafından imzalanmış başvuru yazısı.

- Ticaret Odası, Lübnan Büyükelçiliği ve Lübnan Dışışleri Bakanlığı tarafından tasdiklenmiş firma kuruluş anlaşması (articles of association). Yeminli tercüme bürosunda Arapçaya tercüme ettirilmeli ve Adalet Bakanlığında tasdik ettirilmelidir.
- Yönetim kurulu veya benzer bir organ tarafından alınan büro/temsillik açma ve müdür atamasına dair kararlar. Başvuru yazısında olduğu gibi 4 aşamalı tercümeli ve tasdikli olmalıdır.
- Lübnan'da yerleşik bir noterden alınmış imza yetkisi.

İlgili birimin başvuruyu 7 gün içinde inceleyerek uygun görüldüğünü bildirmesini müteakip 1.800.000 LL (yaklaşık 1.200\$) kayıt ücreti Maliye Bakanlığına yatırılır. Makbuzun bir örneğinin Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının Ticaret Departmanına verilmesini müteakip yetkililer, 10 gün içinde firmanın resmi gazetede yayınlanmasını sağlayacak belgeyi (notice) verir. İlanın Resmi Gazetede yayınlanmasına dair ücretin ödendiğini gösteren belgenin Ticaret Departmanına verilmesinden sonra orijinal belge (notice) firmaya teslim edilir.

Resmi gazetede yayın ücreti satır başına 5.000 LL'dır (yaklaşık 3,3 \$). Buna tercüme ve resmileştirme ücreti eklenir. Orijinal belgenin (notice) alınmasını müteakip şubenin Beyrut Ticaret Siciline işlenmesi gerekmektedir. Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında sunulan belgelerin tasdikli tercümesinin başvuruda verilmesi gerekmektedir. Ticari kaydın yapılması için talep edilen ücret 900.000 LL'dır (yaklaşık 600\$).Temsilcilik açabilmek için ticari kayıt yaptırmaya gerek yoktur.

Şirketlerin Ticaret ve Sanayi Odasına üyelik zorunluluğu bulunmamaktadır. (Lübnan Ticaret Sanayi Tarım Odası: <https://ccib.org.lb/en/?p=post&id=9>)

c. Vergi Uygulamaları:

- Genel

Kurumlar Vergisi yıllık net kar üzerinden % 17 olup, petrol ve gaz şirketleri için oran %20'dir. Kâr payının dağıtımındaki vergi oranı (paranın transferi) ise % 10'dur. Ayrıca, anonim şirketler (yabancı şirket şubeleri dahil) 2.000.000 LL (1330\$) yıllık götürü toplam lisans vergisine tabiidirler (Annual lump sum license fee).

12 Mayıs 2004 tarihinde Ankara'da imzalanan ve 29/04/2005 tarihli ve 5343 sayılı Kanunla onaylanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Lübnan Cumhuriyeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması" 07/08/2006 tarihinde işlerlik kazanmıştır.

- **Vergi İdaresi** : Lübnan Maliye Bakanlığı, detaylı bilgi için ilgili bakanlık irtibat bilgisi; <http://www.finance.gov.lb/en-us/Finance/IA/Pages/Lebanese-Competent-Authorities.aspx>

- Verginin Hesaplanması

Altyapı ihalesi kazanan firmaların proje süresi 6 aydan daha kısa ise, Lübnan'da ofis veya şube açma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu durumdaki bir firma mevzuat gereğince karlarının %17'si

oranında vergi verirler. Kar oranı ise devlet tarafından ihale bedelinin %15'i (müşavirlik firmaları için % 50'si) olarak belirlenmiştir.

Proje süresinin 6 aydan daha uzun olması durumunda firmaların Lübnan'da şube açması gerekmekte ve vergilendirilmeleri normalde Lübnan'da sağlanan kazançlar üzerinden %17 oranında yapılmaktadır. Ancak, kamu sektörü için çalışan firmalarda kar marjı %10 olarak uygulanmaktadır.

Buna ilaveten, Lübnan'da şube açan bir firma, karı üzerinden % 10 oranında (distribution tax) kar dağıtım vergisine tabiidir.

Son olarak ise, binde 4'ü sözleşme esnasında (sözleşmenin tebliğ tarihinden itibaren 5 iş günü içinde) ödenen, kalan binde 4'ü ise hakedişlerden kesilen toplam binde 8'lik damga vergisi uygulanmaktadır.

(Bu durumda, Lübnan'da altyapı ihalesi kazanıp şube açan bir firmanın ihale bedelinden ödeyeceği vergi oranı: %10 (kar marjı) * %17 (gelir vergisi – Profit tax) + [%10 (kar marjı) - %17 (gelir vergisi)] * %10 (Kar dağıtım vergisi - distribution tax) + % 8 (damga vergisi) = %1,7 + %0,83 + % 0,08 = % 2,61 olmaktadır.)

Yıllık geliri 100 Milyon Lübnan Lirasını aşan firmaların KDV bildiriminde bulunması zorunluluğundan dolayı ihaleyi kazanan firma yaptığı alımlarda %11 KDV ödemekte ancak, iş bitiminde bunları geri alabilmektedir.

- Vergiden Muafiyet

Holding şirketleri, offshore şirketler, eğitim kurumları, hastaneler, kooperatif birlikleri, sendikalar, yerel hava ve deniz taşımacılığı şirketleri ve turistik kuruluşların karları kurumlar vergisinden muaftır. Ancak yıllık maktu bir meblağ ödenmektedir.

Offshore şirketlerin Lübnan'da yabancı çalışanların ücretinin % 30' u vergiden muaftır. Yabancı girişimciler sosyal güvenlik primini ülkesinde ödüyorlarsa Lübnanda bu primi ödemekten muaftırlar.

Yatırımcılar, Lübnan hükümetinin 32 ülke ile imzaladığı çifte vergilendirme anlaşmalarından yararlanabilirler.

d. Sosyal Güvenlik Uygulaması

26 Eylül 1963 gün ve 13955 sayılı Sosyal Güvenlik Yasası'na göre Sosyal Sigorta Fonu tarafından hazırlanan ve aşağıda yer alan 15.07.2002 tarihli "Cari Katılım Tablosu"nun incelenmesinden de görüleceği üzere, Genel Kurum ve Kuruluşlar sütunu altında yer alan; Kıdem tazminatı kesintisi (maaşın % 8,5'i), aile yardımı (maaşın % 6'sı) ve sağlık (maaşın % 8'i işverence, % 3'ü işçi tarafından karşılanmak üzere toplam % 11) primlerinin hesaplanması sonucunda işveren payı %22,5 işçi payı ise % 3'tür.

- Sosyal Güvenlik Ödemeleri

Bölüm	Oran	Oranın Uygulanacağı Maaş (LL) Tavan (27.12.2012 tarih ve 54 sayılı Lübnan Resmi Gazetesinde yayımlanan 9602 sayılı Kararname uyarınca)	Primler (LL)
Sağlık	% 11(% 3'ü çalışana ait)	45.000.000	4.950.000
Kıdem Tazminatı	% 8.5	Maaş tutarı	Maaşa göre
Aile Yardımı	% 6	18.000.000	1.080.000
TOPLAM %	% 25.5	Aylık Toplam	X.....LL
		Dönem Toplamı (3 aylık)	X*3

2. Potansiyel Yatırım Alanları

Lübnan Yatırım Kalkınma Ajansı olan IDAL tarafından aşağıdaki sektörlerde yatırım projelerine mali ve mali olmayan bir dizi teşvik sunulmaktadır: Tarımsal Sanayi, Tarım, Sanayi, Turizm, Bilişim Teknolojileri, Teknoloji ve Telekomünikasyon ve Medya.

- Müteahhitlik Sektöründeki İş Fırsatları

Lübnan'da, kalkınma ve altyapı projeleri, Kalkınma ve İmar Konseyi (CDR) tarafından hazırlanıp ihale edilmektedir. Bu tür projelere ilişkin haberler ve ihale duyuruları CDR'nin internet sitesinde yayınlanmaktadır.

<https://www.cdr.gov.lb/en-US/Procurment.aspx>

- Kamu İhale Kurumu

Kamu ihale mevzuatı yanı sıra kamu ihale duyuruları KİK'nin internet sitesinde yayınlanmaktadır. <https://www.ppa.gov.lb/>

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

Lübnan'ın yatırım mevzuatı yeni işletmelerin kurulmasını kolaylaştırmayı, büyüme ve gelişmesini sağlamayı amaçlayan basit ve şeffaf bir mevzuattır. Son birkaç yıldır imzalanan ticaret ve yatırım anlaşmaları, Lübnan yatırım ortamını geliştirmiş, bölgesel ve küresel ekonomilere entegrasyonunu hızlandırmıştır. Lübnan yasaları uluslararası standartlara uygun olarak yerli ve yabancı yatırımcılar arasında ayırım gözetmeyen uygun bir platform sunmaktadır.

Lübnan'da Yatırım Mevzuatını içeren Kanunların isimleri ve İngilizce metinlerinin yer aldığı linkler aşağıda gösterilmektedir:

- **Yatırım Kanunu No.360:** <http://www.investinlebanon.gov.lb> (Investment Legislation)

2001 yılında yürürlüğe giren Yatırım Kanunu No.360 ile IDAL'ın Lübnan'da yatırıma ilişkin faaliyetleri düzenlemedeki rolü ve misyonu, yerli ve yabancı yatırımcılara teşvikler ve bir dizi iş destek hizmeti sağlamak şeklinde yasal bir çerçeveye kavuşturulmuştur.

- **Özelleştirme Kanunu No. 228:**

<http://77.42.251.205/Law.aspx?lawId=273709>

<https://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC208457/>

- **Borçlar Kanunu (9 Mart tarihli, 1932)**

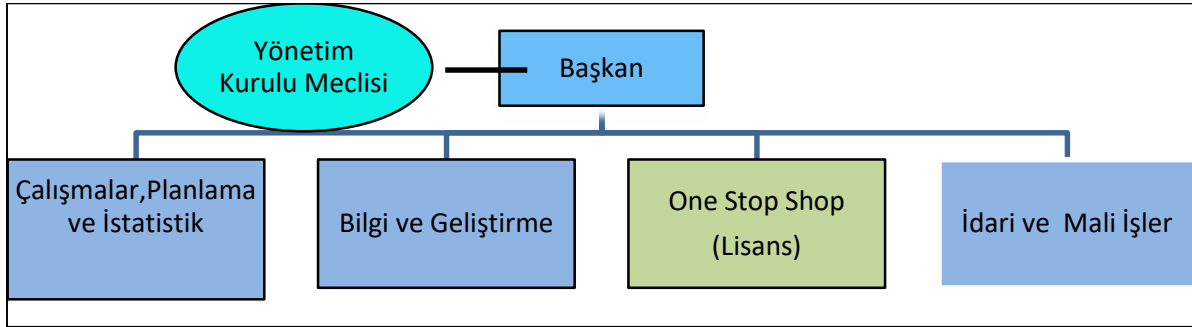
http://ar.jurispedia.org/index.php/%D9%81%D9%8A_%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%88%D8%AC%D8%A8%D8%A7%D8%AA

- **Para Aklama ile Mücadele Kanunu (Kanun No. 318)**

Kanun ile Merkez Bankası'nda bağımsız bir tüzel kişilik olarak kara para aklamayla mücadele için Özel Soruşturma Komisyonu kurulmuştur.

- **Lübnan Yatırım Kalkınma İdaresi - IDAL –** (www.investinlebanon.gov.lb)

IDAL Kurum Yapısı

IDAL;

- Projelerin kayıt ve lisanslamasını kolaylaştırmak,
- Yatırımcıları karar alma sürecinde ekonomik, mali ve ticari bilgi ile desteklemek,
- Yatırımcılara uygun ve potansiyel girişim ortakları bulmak,
- Büyüme potansiyeli olan sektörlerde yatırım fırsatları tanımlamak,
- Yatırım desteği sağlamak,
- Odaklandığı sektöre ve yatırım büyüklüğüne göre projelere Yatırım Projeleri ve Paket Sözleşmeler olmak üzere iki tip yatırım teşviği sağlanmaktadır.

IDAL 2001-2019 yılları arasında, 18 yılda destek sağladığı seksenden fazla sayıdaki yatırım projesinin sektörler itibariyle dağılımına bakıldığında en büyük payı turizm yatırımlarının (yüzde 31,5) aldığı görülmektedir. Diğer sektörler %25 Sanayi, Tarımsal Ürün İşleme %21, Teknoloji %8,5, BT %5,3, Tarım %4,8, Medya %2,5 ve Telekomunikasyon'dur (%1,5).

b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

i) Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri

Yabancıların Gayri Menkul Edinmeleri Kanunu No. 296/2001 uyarınca Lübnan'da bir yabancı kişi 3000 m²'ye kadar gayrimenkul edinebilir. Ancak, 3000 m² üzeri için Bakanlar Kurulu Kararı alması gerekmektedir. Söz konusu Karar bir yıl sürelidir. Edinilecek arazi Lübnan'ın yüzölçümünün %3'ünü, Muhafazatin %3'ünü, Beyrut'un ise %10'nunu geçemez.

<http://www.investinlebanon.gov.lb> (Legal Framework for Ownership of Land in Lebanon)

ii) Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar

Lübnan'ın bu alandaki mevzuatı özel mülkiyeti koruyarak, Lübnanlı ve yabancı yatırımcılara eşit haklar sağlamaktadır.

- Şirket Kuruluşunda Ayrımcılık: Lübnan'da şirket kuruluşunda hiç bir ayrımcılık gözlemlenmemektedir.
- Vergi Hukukunda Ayrımcılık: Yoktur.
- Yabancıların Serbest Dolaşımı: Yoktur.

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Lübnan hükümeti tarafından büyüme vaat eden sektörlerde yatırım çekme stratejisinin bir parçası olarak yerli ve yabancı yatırımcılara çeşitli teşvikler sağlanmaktadır. Bu çerçevede ilgili bakanlıklar ve devlet kurumları tarafından kuruluş ve işletme aşamalarında şirketleri desteklemek için bir dizi muafiyet ve vergi ertelemeleri sunulmaktadır.

Uygulamalar hakkında daha fazla bilgi <http://www.investinlebanon.gov.lb> web sitesinde yer almaktadır. https://investinlebanon.gov.lb/en/doing_business/investment_incentives/incentives_granted_by_idal

Özet olarak yukarıda tanıtılan IDAL 360 sayılı Kanun uyarınca aşağıdaki sektörlerde yatırım projelerine mali ve mali olmayan bir dizi teşvik sunulmaktadır; Tarım, Tarımsal Sanayi, Sanayi, Turizm, Bilişim Teknolojileri, Teknoloji ve Telekomünikasyon ve Medya.

Anılan teşvikler iki başlık altında toplanmıştır:

1. Bölgesel Yatırım Projesi (IPZ); Bu plan daha çok küçük ve orta ölçekli projelere yöneliktir. Sosyoekonomik zorlukları olan bölgelerde bulunan projelere en yüksek desteği sağlamak üzere tasarlanmıştır.

Yatırım projesinin uygunluğunu belirlemek için kullanılan kriterler şunlardır:

- Projenin coğrafi konumu,
- Projenin yatırım büyüklüğü (sermaye yatırımı),
- Projenin sektörü.

Bu program aracılığıyla, bir yatırımcı ağırlıklı olarak aşağıdaki teşvikleri alır:

- 10 yıl % 100'e kadar kurumlar vergisinden muafiyet.
- 10 yıl % 100'e kadar proje temettü vergisinden muafiyet.
- Tüm kategorilerde çalışma izinlerinin hemen çıkartılması.

2.Paket Sözleşme (PDC); Bu teşvikler çoğunlukla istihdam üzerinde yüksek bir etkiye sahip büyük ölçekli projeler için tasarlanmıştır.

Bu yatırım projesinin bu tip uygunluğunu belirlemek için kullanılan kriterler şunlardır:

- Projenin yatırım büyüklüğü (sermaye yatırımı),
- Yaratılan iş sayısı,
- Projenin sektörü.

Bu program aracılığıyla, bir yatırımcı ağırlıklı olarak aşağıdaki teşvikleri alır:

- 10 yıl kurumlar vergisinden % 100 Muafiyet.
- 10 yıl kadar proje temettülerinden % 100 Muafiyet.
- Arazi Kayıt Ücretlerinden % 100 Muafiyet.
- Çalışma ve İkamet izinleri Ücretlerinden % 50 indirim.
- İnşaat İzinleri Ücretlerinde % 50 indirim.
- Tüm kategorilerde çalışma izninin hemen çıkartılması.

C. LÜBNAN'DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

Ülkemizden Karadeniz Holding, Lübnan Enerji ve Su Bakanlığı ile imzaladığı sözleşme çerçevesinde enerji üretiminden pay almıştır. Firma, Fatmagül Sultan ve Orhan Bey (toplam 370 MW kapasiteli 2 adet Yüzer santral) vasıtasıyla 2016 yılından 2021 yılına kadar elektrik enerjisi üretimine devam etmiştir. Son olarak 30/9/2021 tarihine kadar uzatılan sözleşmelerin toplamı 1 Milyar ABD Dolarını aşmış olacaktır (390+340+425 milyon dolarlık 3 sözleşme). Firmanın sözleşmesi Eylül 2021 itibarıyla sona ermiş ve Lübnan'dan ayrılmıştır.

Bunun dışında Türk müteahhitlik ve müşavirlik firmalarınca ülkede bu güne kadar yapılan ve yapılmakta olan faaliyetlere ilişkin tablo aşağıdadır. Tüm projelerin toplam maliyeti yaklaşık olarak 732,4 milyon dolar seviyesindedir.

Bitmiş Projeler:

Şirket Adı	Proje	İşveren	Değer Milyon \$	Proje Süresi	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi
STFA Enerji Telekom. San. ve Tic. A.Ş.	Yüksek Gerilim Enerji Yerüstü Nakil Hatları	Kalkınma ve İmar Konseyi (CDR)	20,6	18 Ay	08.03.1997	15 .12.1999
STFA Deniz İnşaatı İnşaat San. ve Tic. A.Ş.	Sayda Sahil Şeridi Atık Su Projesinin	Kalkınma ve İmar Konseyi (CDR)	10,3	12 Ay	04.04.2003	12.08.2004

	Denize Boşaltım İnşaatı					
Özdil Enerji Tahhüt Tic. Ve San. A.Ş.	400kV Havai Enerji Nakil Hattı İnşaatı	Kalkınma ve İmar Konseyi (CDR)	5,9	10 Ay	11.09.2002	06.10.2005
Kutay Grup İnş. Mek. Tes. San. Tic. Ltd. Şti.	Türk Trauma ve Rehabilitasyon Merkezi Yapım İşi	TİKA / Türkiye	10	15 Ay	01.06.2009	2011
Miteng Mühendislik Bilgisayar Danışmanlık Ticaret A.Ş.	66 Kv Overhead Transmission Line	Dyar Trading and Contracting	0,6	15 Ay	10.03.2015	27.06.2016
DVK-LİMAK Adi Ortaklığı	Beyrut Amerikan Büyükelçiliği İnşaatı- Birinci Faz	ABD Büyükelçiliği	8,2	15 Ay	25.01.2017	14.04.2018
DVK İnşaat Turizm Mühendislik San. ve Dış Tic. A.Ş.	Beyrut Amerikan Büyükelçiliği İnşaatı- Birinci Faz	ABD Büyükelçiliği	8,3	13 Ay	25.03.2017	14.04.2018
Şükrü Uzun İnşaat Mühendisi-Müteahhit	Lübnan Üniversitesi Kampüsü-Kuzey Lübnan	53,2	15.12.2009	Kalkınma ve İmar Konseyi (CDR)	21.12.2013	2019

Devam Eden Projeler:

Şirket Adı	Proje	Değer (milyon \$)	Sözleşme tarihi	İşveren	Öngörülen Bitirme Tarihi
Veziroğlu Müh. San. İnş. ve Tic. A.Ş. % 45, Güriş İnşaat A.Ş. %5 payla (Kharafi Group /Kuveyt - Güriş İnşaat - Veziroğlu Mühendislik Adı Ortaklığı)	CONVEYOR 800 (Sulama - Tunel - Kanal Projesi Faz I ve II)	330	17.01.2012	Kalkınma ve İmar Konseyi (CDR)	31.12.2018
Ramco - Altaş Temizlik JV	Temizlik / Katı ve Eysel Atık Toplama (Lot 1 / Metn-Keserwan)	86		Kalkınma ve İmar Konseyi (CDR)	Devam ediyor
Nurol İnşaat - Özaltın İnşaat	Water Supply Augmentation Project-Construction Of Bisri Dam Yapım işi ihalesi	192,4	2018	Kalkınma ve İmar Konseyi (CDR)	Projenin finansmanı Dünya Bankası tarafından iptal edilmiştir. Yeni fon bulunana

					kadar proje ertelenmiştir.
Su Yapı-Temel Su	Bisri Barajı Müşavirlik Hizmetleri	16,8	2019	Kalkınma ve İmar Konseyi (CDR)	Projenin finansmanı Dünya Bankası tarafından iptal edilmiştir. Yeni fon bulunana kadar proje ertelenmiştir.

Türk müteahhitlik firmaları Lübnan'da açılan ihalelere düzenli olarak başvuru yapmaktadırlar.

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

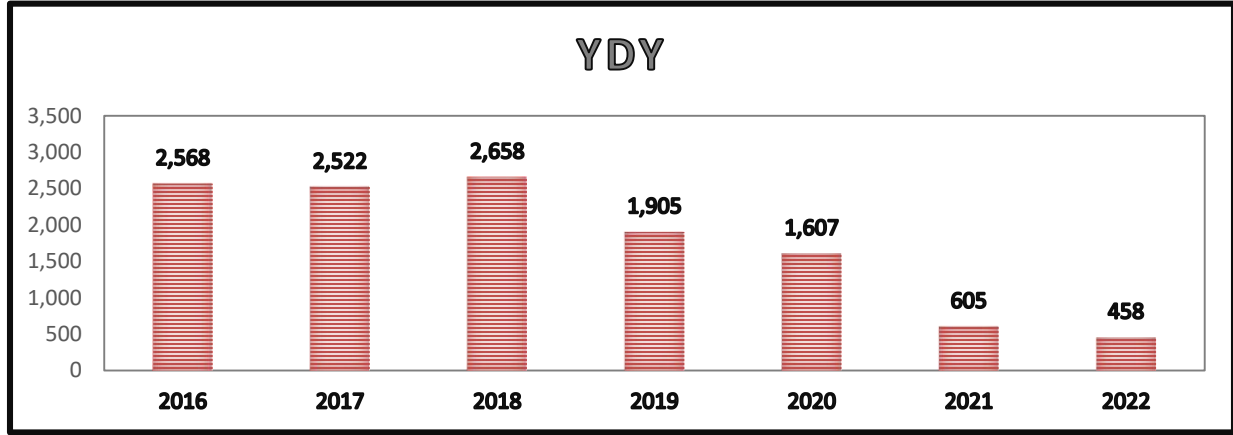
Bugüne kadar konuyla ilgili olarak yatırımcılarımızdan Müşavirliğimize intikal eden herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

D. LÜBNAN'DAKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI

Lübnan'da 360 sayılı Yatırımı Geliştirme Kanunu 16 Ağustos 2001'de yürürlüğe girmiştir. Bahsekonu Kanun ile yatırımlara vergi istisnası, çalışma izni, birtakım ücret indirimleri sağlanmakla birlikte, enerji, toprak ve işgücü maliyetlerinin yüksek olması ve pek çok ülke ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmış olması nedeniyle sanayi yatırımları için Lübnan uygun bir tercih olarak görülmemektedir. Ancak, Lübnan'ın Ortadoğu'nun en önemli turizm merkezlerinden biri olması dolayısıyla ülkedeki turizm yatırımlarında artış potansiyeli bulunmaktadır. Lübnan'da yapılacak yatırımlara bölgeler itibarıyla değişik teşvikler verilmektedir (Yatırım Kurumu-<http://investinlebanon.gov.lb/>). Bununla birlikte; ülkedeki ticari projeler ve konut yatırımları için sağlanan fonların büyük bir kısmı yurtdışında yaşayan Lübnanlı vatandaşlardan ve Körfez Arap ülkelerinden sağlanmış ve bu fonların bir kısmı lüks konut inşaatlarında kullanılmıştır.

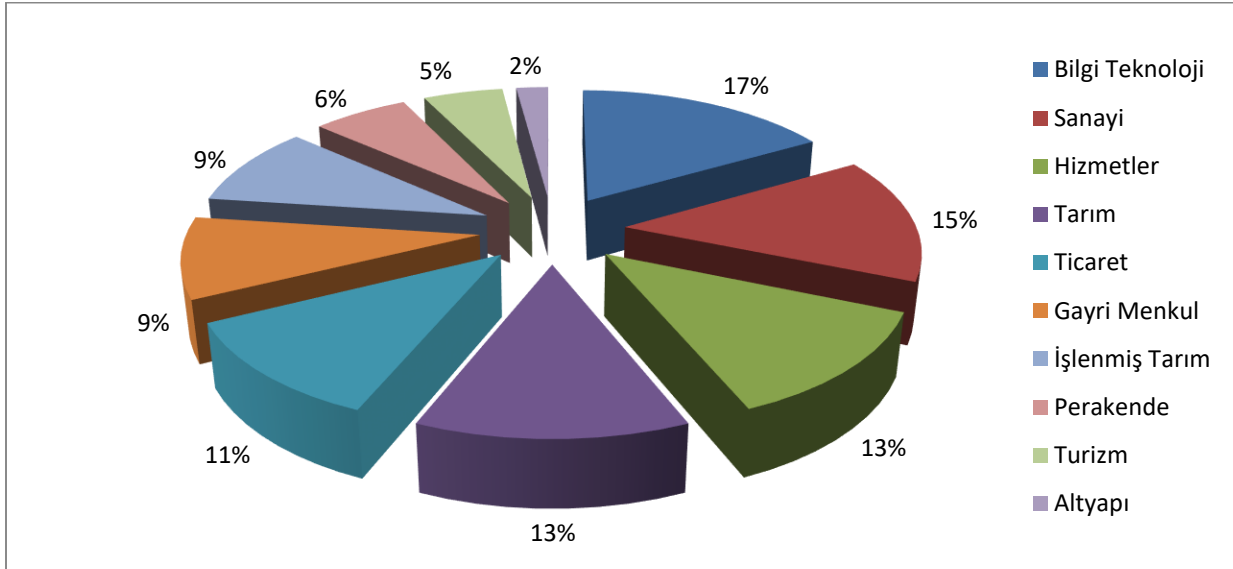
Lübnan'da müteahhitlik (alt ve üst yapı), enerji (elektrik, petrol ve gaz) ve turizm sektörü yabancı yatırım bekleyen alanlardır. Dünya Bankası verilerine göre, ülkeye gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımı 2015 yılında 2,1 milyar dolar iken, 2016 ve 2017 yıllarında 2,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Lübnan'daki bankacılık sektörünün gelişmiş olması ve gizlilik ilkesi ile kaliteli eğitim sistemi ve medeni iş ortamı ülkeye yabancı sermaye girişini olumlu etkilemiştir. Bununla birlikte, 2019 yılında başlayan ekonomik krizle birlikte gelen yabancı sermaye miktarı ve banka mevduatlarında da önemli oranda düşüş olmuştur.

Yıllara göre Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Milyon ABD Doları)

Kaynak: 2023 UNCTAD World Investment Report

Doğrudan Yabancı Yatırımın Sektörel Dağılımı (Yıllık 2022)

Yabancı yatırımların çoğunluğu BT, Sanayi, Hizmetler ve Tarım alanlarına yönelmiştir.

D. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1. Faydalı Linkler:

Posta ve Telekomünikasyon Bakanlığı
Çevre Bakanlığı
Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı
Enerji ve Su Bakanlığı
Çalışma Bakanlığı

<http://www.mpt.gov.lb>
<http://www.moe.gov.lb/>
<http://www.economy.gov.lb>
<http://www.energyandwater.gov.lb>
<http://www.labor.gov.lb>

Kalkınma ve İmar Konseyi	http://www.cdr.gov.lb
Kamu İhale Kurumu	https://www.ppa.gov.lb/
Lübnan Yatırım Kalkınma Kuruluşu	http://www.investinlebanon.gov.lb
Lübnan Müteahhitler Birliği	http://lcsyndicate.com.lb
Lübnan Elektrik Şirketi	http://www.edl.gov.lb
Özelleştirme ve PPP Yüksek Komisyonu	www.hcp.gov.lb
Gümrükler Genel Müdürlüğü	www.customs.gov.lb
Kamu Kurum ve Kuruluşları	www.dawlati.gov.lb

2. Ulaşılabilir Hukuki ve Mali Danışmanlık Şirket ve Büroları

LAW FIRM	AREAS OF EXPERTISE
BECHARA & ZAATAR LAW FIRM www.becharalaw.com e-mail: blawoffice@dm.net.lb Tel: (961-5) 459849 – 457135 Fax: (961-5) 457135 Senior Partner: Lawyer Fawzi BECHARA Partners: Lawyer Joyce BECHARA Lawyer Marianne BECHARA Mobile: +961 3 272017 – +961 3 744017	Commercial Law, Civil Law, Transport Real Estate, Representation , Offshore, Arbitration, Banking, Business, Criminal, Corporate, Family, Finance, Taxation, Industry, Insurance, Intellectual Property, Trademark Registration. Building & Construction.
BAZ & ASSOCIATES e-mail: baztarek@gmail.com Tel/fax: +961 5 920875 Lawyer Tarek BAZ Mobile: +961 3 752601	Business , corporate , commercial, Criminal, intellectual property, real estate , construction , Banking laws, Transport, Trademark Registration Civil Law, International trade
JOSEPH KAREH & ASSOCIATES www.jokarehlawfirm.com Akl Building- St Rock street- Hazmieh. Beirut - Lebanon P.O.Box: 45 41 Hazmieh - Lebanon Tel/ Fax: + 961 5 454600 Mobile : + 961 3 777406 e-mail: jk@jokarehlawfirm.com Senior Partner: Lawyer Joseph Kareh Mobile : + 961 3 777406 İngilizce ve Fransızca bilmektedir	Business , corporate , commercial, maritime, shipping , transport, insurance, arbitration (J K was appointed by Lebanese courts as an arbitrator in many commercial cases), intellectual property, real estate construction , criminal and Banking laws, handles international and local companies from different Sectors: shipping, forwarding, trade insurance, and telecommunication
BY LAW ATTORNEYS AND LEGAL CONSULTANTS Dbayeh Zaidant Bldg. 4th Floor Metn / LEBANON Tel: (961-4) 543770	Corporate and business law, litigation, intellectual property, labor & employment, licensing & franchising, banking and Finance, real estate, construction,

Fax: (961-1) 384880	tender law, commercial and tax law.
e-mail: ghabib@by-law.com	
Founding Attorney: Mrs. Greta Habib FAYAD	
BAROUDI & ASSOCIATES	Corporate, Business, Finance,
Sami El Solh Str. U.C.I.C. Bldg.	Transport, Maritime, Insurance,
Beirut / LEBANON	Commercial, Banking, Litigation
Tel : (961-1) 388745 / 9 – 396973 / 4	Arbitration, Taxation
Fax: (961-1) 396975 – 381104	
e-mail: sjbar@dm.net.lb	
P.O.Box: 11-7236	
Senior Partner: Lawyer Samir BAROUDI	
MOGHAIZEL LAW OFFICES	Agency and Distributorships,
154, Gebran Tuani Square, SNA Bldg.	Arbitration, Aviation, Maritime
Achrafieh - Beirut / LEBANON	Transportation, Banking, Finance,
Tel : (961-1) 333753 – 201354	Business, Commercial, Insurance,
Fax: (961-1) 201354 – 333751	Bankruptcy, Litigation, Leasing,
e-mail: mlo@mlof.com	Construction, Real Estate,
http://www.mlof.com	Franchising, Communications,
P.O.Box: 16-6742	Corporate Law, Environmental Law
Senior Partner: Mr. Fadi MOGHAIZEL	Education Law, Consumer Law
	Entertainment and Arts, Securities,
	Intellectual Property, Immigration,
	Labor and Employment, civil rights
SIOUFI LAW OFFICE	International Private Law, Mergers
Badaro Str. - Beirut / LEBANON	and Acquisitions, Arbitration,
Tel : (961-1) 383311 – 384673	Real Estate, Banking, Tax Law
Fax: (961-1) 399462	Labor Law.
e-mail: msioufi@inco.com.lb	
P.O.Box: 116-2064	
Senior Partner: Mr. Marcel G. SIOUFI	
TAKLA, TRAD & DAOUK LAW FIRM	Civil and Administrative
510, Fransabank Center – Hamra Street	Arbitration, Banking, Business,
Beirut / LEBANON	Commercial, Construction, Estate
Tel: (961-1) 3426301 – 350730 – 345339 – 344987	Corporate, Family, Finance, Tax,
Fax: (961-1) 347031 – 346862	Industry, Insurance, Intellectual
e-mail: talaw@inco.net.lb	Property, International Arbitration
Senior Partner: Mr. Youssef TAKLA	And Litigation, International Law,
	International Business Transactions
	Franchising, Joint-Ventures and
	Licensing, Labor, Communication,
	Mergers and Acquisitions, Oil